

ET SCYPHUM AQVE. — Perperam Castellan et Calvinista vertunt, *matulam*. Quæres, quis fuerit hic *aquæ scyphus*? *Prin.*: Serarius putat fuisse clepsydram horariam. ad vigiliis noctis Sauli indicandas. Nam Julius Cæsar et prisca Duces olim in castris ad illum finem clepsydri utebantur, teste Vegetio, lib. III. Veterum enim clepsydre indicabant horas ex fluxu non arenæ (ut faciunt nostræ), sed aquæ, ut nomen ipsum indicat: clepsydra enim dicitur quasi *κλεψύδρα ὕδατος*, id est suffurans aquam. Erat ergo clepsydra, horologium aquarum, horas aquæ fluxu dimetiens. *Secundo*, Auctor *Antiq. Conviv.* lib. II. Verisimile est, inquit, Judæorum pectus in militia fuisse aquam, non vinum. Unde lib. I *Samuel*, scyphus aquæ ad caput Saulis stetit dicitur non vini, ut hodie sæpè numero magni viri noctu quoque ad lectum solent habere vini cantharos atque pocula ad potandum: unde vigilis illi sua siti, quam sibi assidua, immoderateque vini ingurgitatione compararunt, satisfaciendum.

Tertio, planius Josephus: Hic aquæ scyphus, ait, erat ad lavandum; mane enim et subinde per diem aqua manus et faciem abluisse soleamus. Judæi vero etiam noctu non raro se lavabant, præsertim si quæ eis pollutio accidisset. Unde Clemens Alexandrinus, libro IV *Strom.* cap. vii: « Judei, inquit, etiam in lecto purgantur. » Idem, *Echort. ad Gentes*: « Semper, inquit, a cubili lavantur Hebræi. » Idem faciliat etiamnum Judæi, adeoque ex eis religiosiores crebro totum corpus abluunt.

12. QUIA SOPOR DOMINI INCRUAT SUPER EOS. — « Sopor Domini, » id est sopor magnus et gravis. Ita Chaldaei sic vocantur *montes Dei et castra Dei*, id est magni et excelsi. Aut melius, « sopor Domini, » est sopor a Domino immissus. Naturaliter enim vix fieri poterat ut in castris tam numerosis omnes omnino etiam vigilantes dormirent. Deus ergo fuit qui omnibus soporem immisit in gratiam Davidis. Similem soporem immisit Deus Adæ, cum ex ejus dormientis latere accepit costam, ex eaque formavit Evam, *Genes.* II. Vide hic, mirare et reverere providentiam Dei, qua Davidem et suos contra tot hostium millia tuetur, immittendo omnibus soporem, ut David Saulem omnesque ejus milites macrare posset, si voluisset; atque ejus insignis bonitas et clementia, parendo Sauli, tam ipsi quam toti populo patefieret, itaque ab eo in regem eligeretur.

13. CUSQUE TRANSMISSET DAVID EX ADVERSO ET STETISSET IN VERITATE MONTIS DE LONGE. — Prudenter id fecit David, ne, si in castris Saulis mansisset, ab aliquo militum ejus occideretur. Secessit ergo in montem, ut fugere posset, si quis eum insecutus fuisset, ut eminus e monte clamans per tota Saulis castra monti subjecta audiretur. Vide hic ut David in omnibus formis se transformet, ad Saulem placandum, sanandum et salvandum. Vere Comicus: « Illud mirum est sapere, si ubicumque opus sit, animum possis flectere. »

Allegorice Eucherius: « Venit, ait, David, id est, Christus ad Judæos hostes suos dormientes in sua infidelitate; non eos occidit, sed tulit ab eis scyphum aquæ, id est, gratiam legis, tulit et scyphum regale, regni scilicet potestatem, quam pro magno habebant, et sedes se protegebant temporaliter, et quam adversus Deum per incredulitatem gerabant. Deinde victor noster David de castris eorum regressus, transcendit in altitudinem montis colorum. »

16. FILII MORTIS ESTIS VOS, QUI NON CUSTODISTIS DOMINUM VESTRUM. — Erant custodes hi dormientes excusabiles et extra culpam, quia vigilare non erat in eorum potestate et libertate. Nam Deus sopore immissio cogebat eos dormire, ut dictum est vers. 12. David autem vocat eos *filios*, id est reos, *mortis*, quia actus hic dormientium secundum se spectatus damnavilis erat, dignusque morte: unde vigilis qui in castris noctu exebant, si a capitaneo dormientes inveniantur, trucidantur, quia illorum somnus creat periculum evidens totis castris, ne ab hoste invadantur et evertantur.

19. SI DOMINUS INCITAT TE ADVERSUS ME, ODORET SACRIFICIUM. — hoc est, præsto sum ut occidat, et Deo immoler quasi victimam, que ipsi placeat velut odor suavitalis sacrificii. Loquitur anthropopathas. Deus enim cum non habeat corpus et nares, proprie non odoratur nidorem sacrificii, sed dicitur odorari metaphorice; quia sicut odor suavis delectat odoratum hominis, sic suavitatis sacrificii oblectat Deum. Alii sic exponunt, *q. d.* *Odoretur sacrificium*, id est offeram sacrificium pro peccato, si aliquid contra Deum, vel contra te, o Saul, commisit.

SI AUTEM FILII HOMINUM (incitant te adversum me), MALEDICTI SUNT IN CONSPPECTU DOMINI (utpote qui me innocentem et a Deo in regem unctum inique persequantur), DICENTES: VADE, SERVI, DIIS ALIENIS. — « Dicentes, » non verbis sed factis, ait Theodoretus et Procopius; fugando enim Davidem ex Judæa, cogebant eum fugere ad Philisteos aliasque gentes a quibus David sollicitabatur ad colendum eorum deos et idola.

20. ET NUNC NON EFFUNDATUR SANGUIS MEUS. — *q. d.* Quia non habes justam causam me persequendi, sed solum te incitant filii hominum in me malevoli et maligni; ideo tibi supplico ne meum sanguinem innocentem effundas.

SICUT PERSEQUITUR PERDIX. — « Persequitur, » passive, hoc est persecutionem patitur. Comparat enim David se pulci et perdici, que a venatore queritur ad necem (1).

21. ET IGNORAVEMUS MULTA NIMIS. — id est non cogitarim tuam innocentiam et benevolentiam erga me.

24. ET SICUT MAGNIFICATA EST ANIMA TUA HODIE IN

(1) Perples Interpretes censent hanc locutionem *perdit* sumendam esse pro avi quadam Palestinae proprie, v. g. gallina silvestri.

OCULIS MEIS (quasi dicat: Sicut vita tua magno aestimata fuit mihi, ut illam tangere et lædere noverim, cum illam haberem in manu et potestate mea): SIC MAGNIFICATA ANIMA MEA IN OCULIS DOMINI (ut Deus hanc meam clementiam congruam mercedem et talionem rependat, ut vitam meam contra tuos turumque et hostium ceterorum insidias illasam conservet; itaque ostendat se eam valde estimare

et magnificare), ET LIBERET ME DE OMNI ANGSTIA.

25. FACIENS FACIES, ET POTENS POTERIS. — *q. d.* Præclara facies opera et res præclaras geres, ac valde potens evades, præsertim cum mihi in regnum succedes. Unde Chaldaei vertit, *regnando regnabis, et prosperando prosperabis*; Tigrinus, *facies, et omnia perficies*; Vatablus, *valendo valebis*, id est magnis viribus pollebis.

CAPUT VIGESIMUM SEPTIMUM.

SYNOPSIS CAPITIS.

David fugit ad regem Geth, ab eoque obtinet urbem Siceleg, ex qua assidue prædatum excurrit in hostes Israelis, omnes occidendo, ne quis eum apud regem accuset.

1. Et ait David in corde suo: Aliquando incidam una die in manus Saul; nonne melius est ut fugiam, et salver in terra Philistinorum, ut desperet Saul, cesseretque me querere in cunctis finibus Israel? fugiam ergo manus ejus. 2. Et surrexit David, et abiit ipse, et sexcenti viri cum eo, ad Achis filium Maoch, regem Geth. 3. Et habitavit David cum Achis in Geth, ipse et viri ejus, vir et domus ejus, et David, et duæ uxores ejus, Achinoam Jezrahelitis, et Abigail uxor Nabal Carmeli. 4. Et nuntiatum est Sauli, quod fugisset David in Geth, et non addidit ultra querere eum. 5. Dixit autem David ad Achis: Si inveni gratiam in oculis tuis, detur mihi locus in una urbius regionis hujus, ut habitem ibi: cur enim manet servus tuus in civitate regis tecum? 6. Dedit itaque ei Achis in die illa Siceleg: propter quam causam facta est Siceleg regum Juda, usque in diem hanc. 7. Fuit autem numerus dierum quibus habitavit David in regione Philistinorum quatuor mensium. 8. Et ascendit David et viri ejus, et agebant prædas de Gessuri, et de Gerzi, et de Amalecitis: hi enim pagi habitabantur in terra antiquius, euntibus Sur usque ad terram Aegypti. 9. Et percutiebat David omnem terram, nec relinquebat viventem virum et mulierem: tollensque oves, et boves, et asinos, et camelos, et vestes, revertebatur, et veniebat ad Achis. 10. Dicebat autem ei Achis: In quem irruisti hodie? Respondebat David: Contra meridiem Judæ, et contra meridiem Jerameel, et contra meridiem Ceni. 11. Virum et mulierem non vivificabat David, nec adducebat in Geth, dicens: Ne forte loquantur adversum nos: Hæc fecit David, et hoc erat decretum illi omnibus diebus quibus habitavit in regione Philistinorum. 12. Crediti erga Achis David, dicens: Multa mala operatus est contra populum suum Israel; erit igitur mihi servus sempiternus.

1. ALIQUANDO INCIDAM UNA DIE IN MANUS SAUL. — Licet enim ipse a Deo per Samuelem unctus esset in regem, tamen id erat eo casu duntaxat, quo ipse superviveret regi Sauli. Aut putabat David se hæc unctio et promissione Dei posse excidere per peccata sua, ut permissu Dei in manus Saul incideret, regnoque et vita excideret, uti exciderat Saul. Ita Abulensis.

2. ET SURREXIT DAVID ET ABIIT IPSE, ET SEXCENTI VIRI CUM EO, AD ACHIS FILIUM MAOCH, REGEM GETH, — rursus erat una ex quinque urbius et satrapis Philistinorum. Hic est *Achis*, ad quem antea fugerat David, cap. XXI, ac accusationes Philisti-

notum metuens coram eo simulans se stultum liberaverat. Jam vero idipsum non timuit, eo quod nunc ubique etiam in Philistæa constaret inveteratum et continuum odium Saulis in Davidem: quare a Davide licet jam cognito nihil sibi metuebat Achis, imo sperabat eo se duce fideli contra Saulem hostem suum usurum.

3. ET HABITAVIT DAVID CUM ACHIS IN GETH, IPSE ET VIRI EJUS; VIR ET DOMUS EJUS, — id est quisque cum sua uxore et familia. A *Geth*, dicti sunt *Gethai* fidissimi et fortissimi milites Davidis, quia scilicet eum fugientem in Geth secuti erant, ibique cum eo habitabant, indeque prædati

excurrerant; nam expresse, vers. 2, dictum est sexcentos hosce viros ex Judea cum Davide profugisse in Geth. Erant ergo ipsi origine Judei, non Gethæi et Philistini, ut vult Abulensis. Quis enim credit Davidem regem fidelem et sanctum ad sui custodiam occisive Gelthæos Philistinos, qui erant infideles et parati Israelis hostes? Hi ergo Judei dicuntur *Gethæi*, quia ex Judea fugientem Davidem secuti sunt in Geth, ibique cum eo habitantur usque ad mortem Saulis, postquam cum Davide ex Geth redierunt in Judeam, eumque ad regnum promoverunt ac bella ejus gesserunt, uti satis indicatur II Reg. xv, 48.

3. CUR ENIM MANET SERVUS TUUS IN CIVITATE REGIS TECUM? — Cupiebat David ab Achis ejusque aula separari multis de causis. *Prima* erat, ut liberius excurrere posset in Philisteos et Amalecitas, ex eisque agere prædas, quibus se et suos sexcentos milites cum uxoribus sustentaret: has enim agere non poterat in Geth; id enim rescivisset Achis, ideoque Davidem ut gentis suæ hostem expulisset vel occidisset; *secunda*, ut pudori uxorum suarum militumque suorum consuleret: illi enim insidiantur sepe aulici infideles et luxuriosi, quales erant Philistini. *Tertia*, ne milites sui antiochum fastu invidiæque, gula, luxuria ceterisque vitis, ac præsertim infidelitate et idololatia infecerentur.

Verum has causas David non fuit ausus allegare Achis regi, aliam ergo prætulit; scilicet quod non conveniret exterum et peregrinum, immo oriundum ex gente Judeorum, quæ Philisteis et Gethæis erat summe infensa et exosa, in regia Gethæorum urbe commorari; præsertim quia facile lites et pugnae inter milites regis et Davidis exoriri potuissent, atque difficile fuisset Davidi sibi suisque victum comparare in Geth, ubi aula regis omnem annonam ad se trahebat. His rationibus motus Achis dedit Davidi Siceleg, quæ exinde tribui Jude cessit in possessionem hereditariam et perpetuam.

6. DEDIT EI ITAQUE ACHIS IN DIE ILLA SICELEG. — «Siceleg», sive «Sicelech» urbs primo sorte obijt tribui Judæ, Josue cap. xv, vers. 31; deinde ei adempta est, et data tribui Simeonis, Josue cap. xix, vers. 3; postea cum in Philistinorum esset confinio, ab eis fuit occupata, puta a Gethæis et Achis eorum rege, qui proinde eam hic rursum Davidi cessit, et concessit. Porro *Siceleg* Hebraice idem est quod *angusta sectarii*, ait Pagninus in *Notis. Hebr.*, idque congrue ad hunc locum. In ea enim resedit David cum suis militibus, laborans angustia victus et potus.

7. FUIT AUTEM NUMERUS DIERUM, QUIBUS HABITAVIT DAVID IN REGIONE PHILISTINORUM, QUATOR MENSUR. — Hebraice dicitur mansisse *dies et quatuor menses*, hoc est, per annum et quatuor menses (1).

(1) Quæ opinio probabilissima est; attamen recentiores plurimi scriptores opinantur tantummodo pro sensu *quatuor mensium*. Ita Clavier Theologicus doctor Parisius.

Hebraice enim *jamim*, id est *dies*, in plurali sæpe annuum significat, inquit Lyranus, Pagninus, Cajetanus et Novatores. Verum alii passim dicunt Davidem tantam mansisse apud Achis quatuor mensibus et aliquot diebus. Hoc enim exigit versio Latina vulgata, itaque censent Abulensis, Serrarius, Salianus, Adrichomius, Sanchez, Torneilius et alii; quæ de re rursum dicam cap. xxxi, vers. 3.

8. ET AGEBAT PRÆDAS DE GESSURI ET DE GERZI ET DE AMALECITIS. — Gessur urbs erat in valle (ge enim est vallis) trans Jordanem, a qua tota vicina regio dicta est «Gessuri» vel «Jessuri»: quæ quidem regio Israeliticæ terræ quæ trans Jordanem est versus septentrionem terminus fuit, atque licet dimidia tribui filiorum Manasse in possessionem fuerit data, pristini tamen terræ habitatores nunquam inde expulsi fuisse videntur, Josue cap. xiii, vers. 13. Erant ergo incolæ «Gessuri», æque ac «Gerzi» et «Amaleciti» hostes Israelis, ac proinde David de iis juste agebat prædas. Porro noster Salianus aliam hanc esse censet «Gessuri» a «Gessuri» Manassensium: hæc enim, inquit, erat vicina Amaleo, et extra terminos Israelitarum meridiem versus, cujus nulla in Scriptura, nisi hoc loco fit mentio, sicut nec de «Gerzi».

9. NEC RELINQUEBAT VIVENTEM VIRUM ET MULIEREM. — *Quærens*, quo jure fecit id David? nam ipse non erat absolutus princeps nec rex, ac per consequens non habebat jus indicendi vel movendi belli. Respondeo, Davidem a Samuele unctum fuisse in regem, ac a Saule creatum belli contra hostes Israelis ducem; quare auctoritatem bellandi habuisset. Licet enim Saul jam Davidem ex odio privato persequeretur, gratum tamen et ratum habebat tum ipse, tum totus populus, quod David supprimeret et opprimeret Philistinos, aliosque hostes suos, quos ipse magno labore et periculo subjugare debuisset. Sed quo jure omnes omnino occidit? Respondeo, eum jus habuisse ex lege Deut. cap. xx, vers. 17 et 23, quæ jubet omnes incolas terræ Hebræis a Deo promissæ, etiam parvulos et feminas occidi, eorumque bona diripi: Gessuræi autem et Gerzei (qui Josue cap. xiii, vers. 13, vocantur *Machati*, ait Abulensis, licet id neget Salianus) habitabant in terra Judæis promissa, ut patet Josue cap. xiii, vers. 13. Amaleciti autem licet extra eam degerent, tamen eos omnes jusserrat Deus occidi, ut audivimus cap. xv. David ergo quasi belli Israelis dux a Saule auctoratus, publicam auctoritatem habuit hæc omnia faciendi, Deique jussa exsequendi. Ita Abulensis, Cajetanus et alii.

10. IN QUEM IRRUISTI HODIE? RESPONDEBAT DAVID. — *Contra meridiem Judæ*, — hoc est contra Judeos meridionales, sive qui habitabant versus meridiem. Mentitur David se in Judeos hostes Achis regis irruisse, cum irruisset in Philisteos, Chaneos et Amalecitas socios Achis. Nisi sic exponas, quasi dicat David: Irrui contra Philisteos, qui

David in Geth cum quatuor mensibus et aliquot diebus.

Ver. 8.

Ver. 9.

Locum auctoritate Davidi contra Gessurios, Gerzios, et Amalecitas.

Etiam parvulos et feminas.

Meridionem Judæ.

erant ad meridiem Judæ. Mendacium hoc officiosum erat, quod David necessarium putabat ad tuendam vitam.

JERAMEEL — urbs erat in tribu Juda, spectans meridiem.

11. VIRUM ET MULIEREM NON VIVIFICABAT DAVID, — id est in vita non conservabat, vivere non sinebat, sed omnes occidebat, ne quis superstes eum quasi hostem apud Achis et Gelthæos accusaret.

12. CREDIDIT ERGO ACHIS DAVID. — Mirum fuit

ex tot cladibus et caedibus Philistinorum a Davide editis, nullam permanere ad aures Achis regis: humanitas vix fieri id poterat; sed Deus qui omnia Davidis opera dirigebat, ita hæc pariter direxit, ut nil resciret Achis. Sicut enim soporem immisit in tota castra Saulis ad salvandum Davidem, cap. xxvi, vers. 12; sic hic immisit quasi inadvertentiam et cæcitatem in Achis omnesque aulicos, ne scirent Davidem in socios sibi federatos irruisse.

CAPUT VIGESIMUM OCTAVUM.

SYNOPSIS CAPITIS.

Saul instante prælo de ejus eventu sciscitatur Deum; sed eo non respondente consulti Pythonesiam, quæ suscitavit Samuelem, qui, vers. 16, Sauli ejusque castris perniciem caelomque prædicat.

1. Factum est autem in diebus illis, congregaverunt Philistiim agmina sua, ut præpararentur ad bellum contra Israel; dixitque Achis ad David: Sciens nunc scito quoniam mecum egredieris in castris tu, et viri tui. 2. Dixitque David ad Achis: Nunc scies quæ facturus est servus tuus. Et ait Achis ad David: Et ego custodem capituli mei ponam te cunctis diebus. 3. Samuel autem mortuus est, planxitque eum omnis Israel, et sepelierunt eum in Ramatha urbe sua. Et Saul abstulit magos et ariolos de terra. 4. Congregatique sunt Philistiim, et venerunt, et castrametati sunt in Sunam: congregavit autem et Saul universum Israel, et venit in Gelboe. 5. Et vidit Saul castra Philistiim, et timuit, et expavit cor ejus nimis. 6. Consultitque Dominum, et non respondit ei, neque per somnia, neque per sacerdotes, neque per prophetas. 7. Dixitque Saul servis suis: Quærite mihi mulierem habentem pythone, et vadam ad eam, et sciscitabor per illam. Et dixerunt servi ejus ad eum: Est mulier pythone habens in Endor. 8. Mutavit ergo habitum suum; vestitusque est aliis vestimentis, et abiit ipse, et duo viri cum eo, veneruntque ad mulierem nocte, et ait illi: Divina autem pythone, et suscita mihi quem dixero tibi. 9. Et ait mulier ad eum: Ecce, tu nosti quanta fecerit Saul, et quo modo eraserit magos et ariolos de terra; quare ergo insidiaris animæ meæ, ut occidar? 10. Et juravit ei Saul in Domino, dicens: Vivit Dominus, quia non veniet tibi quidquam mali propter hanc rem. 11. Dixitque ei mulier: Quem suscitabo tibi? Qui ait: Samuelem mihi suscita. 12. Cum autem vidisset mulier Samuelem, exclamavit voce magna et dixit ad Saul: Quare imposuisti mihi? tu es enim Saul. 13. Dixitque ei rex: Noli timere; quid vidisti? Et ait mulier ad Saul: Deos vidi ascendentes de terra. 14. Dixitque ei: Qualis est forma ejus? Quæ ait: Vir senex ascendit, et ipse amictus est pallio. Et intellexit Saul quod Samuel esset, et inclinavit se super faciem suam in terra, et adoravit. 15. Dixit autem Samuel ad Saul: Quare inquietasti me ut suscitarer? Et ait Saul: Cooperator nimis; siquidem Philistiim pugnant adversum me, et Deus recessit a me, et exaudire me noluit, neque in manu prophetarum, neque per somnia: vocavi ergo te, ut ostenderes mihi quid faciam. 16. Et ait Samuel: Quid interrogas me, cum Dominus recesserit a te, et transierit ad amulum tuum? 17. Faciet enim tibi Dominus sicut locutus est in manu mea, et scindet regnum tuum de manu tua, et dabit illud proximo tuo David; 18. quia non obedisti voci Domini, neque fecisti iram terroris ejus in Amaleo. Idcirco quod pateris, fecit tibi Dominus hodie. 19. Et dabit Dominus etiam Israel tecum in manus Philistiim: cras autem tu et filii tui mecum eritis; sed et castra Israel tradet Dominus in manus Philistiim. 20. Statique Saul cecidit porrectus

in terram; extimuerat enim verba Samuelis, et robur non erat in eo, quia non comederat panem tota die illa. 21. Ingressa est itaque mulier illa ad Saul (conturbatus enim erat valde), dixitque ad eum: Ecce obedivi ancilla tuae voci tuae, et posui animam meam in manu mea, et audivi sermones tuos, quos locutus es ad me. 22. Nunc igitur audi et tu vocem ancillae tuae, et ponam coram te buccellam panis, ut comedens convalescas, et possis iter agere. 23. Qui renuit, et ait: Non comedam. Coegerunt autem eum servi sui et mulier, et tandem audita voce eorum surrexit de terra, et sedit super lectum. 24. Mulier autem illa habebat vitulum pascualem in domo, et festinavit, et occidit eum; tollensque farinam, miscuit eam, et coxit azyma, 25. et posuit ante Saul et ante servos ejus. Qui cum comedissent, surrexerunt, et ambulaverunt per totam noctem illam.

2. NUNC SCIENS QUAE FACTURUS EST SERVUS TUUS, — David hic ambigue loquitur, ne Achis regem offendat, et se in vitæ periculum inducat. Nam non intendebat (licet id putet Lyranus) ipse vere pugnam cum Achis contra suos Israelitas; impium enim fuisse praedixit contra patriam suam, Dei-que populum; neque se voluit ulcisci de Saule, ut patet ex praeced. et seq.; unde eo caso valde de ejus morte indoluit. Ita Abulensis.

3. ET SAUL ABSTULIT MAGOS, — quia id jussertat Deus, Levit. xix et xx. Fecit id Saul initio regni sui, ait Abulensis, licet Serarius velit id eum fecisse post peccatum suum.

6. ET NON RESPONDIT EI NEQUE PER SOMNIA, NEQUE PER SACERDOTES. — Hebraice, neque per Urim, id est per pontificem indutum Rationali in quo erant Urim, id est illuminationes, quibus Deus ejus interrogantibus respondebat, et futura de quibus consultabatur praedicebat. Vide dicta Exodi xxviii, 30. Licet enim Abiathar fugisset ad Davidem cum Ephod, quando Saul ejus patrem Achimelech ob datos Davidi panes occidit, cap. xxii, 20; tamen alius erat pontifex cum Ephod in tabernaculo apud Saulem, per quem ipse Deum consultabat; alioquin enim caruissent Hebraei pontifex et saceris; nam David cum Abiathar pontifice, ob metum Saulis, ex Judea profugerat in Philistinam ad Achis regem Geth. Noluit Deus respondere Sauli ob ejus inobedientiam et impietatem, qua occiderat sacerdotes et Davidem persequebatur. Quare Saul, videns se a Deo sperni, confugit ad Pythonem, id est ad diabolum, juxta illud athei:

Flectere si nequeam superos, Acheronta movebo.

Saulem imitatus est Oedipus apud Senecam; qui oraculis aliis frustra tentatis, tandem necromantiam tentavit.

7. DIXITQUE SAUL SERVIS: QUERITE MIHI MULIEREM HABENTEM PYTHONEM, — hoc est demonem familiarum, quem Septuaginta vocant *επισημοποιος*, id est *ventri loquax*, qui scilicet ex ventre mulieris quasi ex utero (hunc enim significat hebraice *בטן* ob; unde Latinum *obda*) loquebatur, dabatque oracula de futuris, cum de iis consuleretur. Hinc Apollo vocatus est *Pythius*, eo quod ederet oracula, ejusque ministri et ministræ vocati sunt

Pythia et *Pythonissa*. Hinc rursus omnes magi et divini vocati sunt *Pythii*, adeoque *Python* quolibet divinationis genus significat, sive fiat per necromantiam et suscitationem mortuorum, sive hic habet per suscitationem Samuelis, sive per sortilegia, sive per incantationes, sive quo alio modo. Vide dicta Isaie viii, 19, et Actor. xvi, 16. MULIEREM. — Fabulantur R. Eliezer, R. Kimchi alique Rabbini mulierem hanc fuisse matrem Abner, cui Saul ob cognationem pepererit. Sed errant: nam mater Abner habitabat in sua tribu Benjamin, haec vero in *Endor*, quae erat in tribu Issachar. Rursus mater Abner erat matrona nobilis, haec vero vilis operaria, ait Josephus.

Dices: Saul Pythonissam, id est magam, consulit; cur ergo vers. 3, tales interfecit? Justinus Martyr, Quast. LVII ad Orthodoxos: «Sustulit, inquit, divinatrices, quod hoc facto Deum placaturum se esse ita speraret, ut sententiam suam, quae eum regno privaret, abrogaret: non quod divinatricum scelus odisset, sed quod regnum amaret.» Que ratio vera est, et Saulis ambitioni consentanea. Sed illa est ad rem presentem congruentior, quam Hebraei apud Lyranum tradiderunt. «Saul, inquit, ea causa sustulit harolos, quod illi praedicerent ejus familiam evertendam et regnum transferendum ad Davidem.»

11. SAMUELEM MIHI SUSCITA. — Quæres, an verus fuerit Samuel quem Pythonissa suscitavit? Multi negant, censentque fuisse demonem, sive phantasma, larvam et umbram Samuelis effictam a demone. Ita Procopius, Theodoretus, Rupertus, Tertullianus, Cyrillus, Beda et alii. Verius alii plures et potiores affirmant, quia sequentia clare id significant, et clarus Ecclesiasticus, cap. xvi, vers. 23, ubi inter laudes Samuelis assignat hanc quod post mortem prophetavit: «Exaltavit, inquit, de terra vocem suam in prophetia, ad cessare faciendum peccata.» Pluribus id ipsum probavi ibidem, et argumenta in contrarium dissolvi. Estque hæc sententia Abulensis, Lyranus, Cajetanus, Dionysius, Serarius hic, et S. Augustinus, lib. *De Cura pro mortuis*, cap. xv, 5; Basilii, *epist.* 80; Nazianzeni, *orat.* 3; Josephi, lib. VI *Antiq.* cap. xv; Justini, *diat.* *Contra Tryphonem*; S. Ambrosii in cap. 1 *Lucæ*; S. Hieronymi in cap. VII *Isaie*; S. Thomæ,

Ipart. *Quast.* LXXXIX, art. 8, ad 2. Suarez, III part. tom. II, disp. XLII, sect. II; Bellarmini, lib. II *De Purgat.* cap. vi.

Porro non per somnia, sacerdotes et prophetas, sed per Samuelem Deus respondit Sauli, ut tanto magis ille comoveretur et percelleretur, ait Cyrillus et Abulensis, dum eum cujus procepta contempserat, predicatione de regno amittendo haerens non maximi fecisset, sibi jam extrema minitantem audiret.

12. CUM AUTEM VIDISSET MULIEREM SAMUELEM. — Provenit Deus incantationes Pythonissæ, quæ morosa et longa esse solent, ne vi earum suscitatus videretur Samuel: statim ergo roganti Sauli stilit Samuelem, qui cum puniret eum ob alia crimina, tum ob hoc magie, denuntiatione cladis secuturæ. Ita Abulensis, Cajetanus et alii. Hæc de causa turbata mulier «exclamavit,» ut sequitur. Quæres, cur id fecerit? Primo, Rabbini: quia, inquit, ceteri mortui per magiam et necromantiam evocati, solebant erecti in cælum pedibus ascendere: Samuel vero capite in cælum erecto ascendit: sed hæc sunt eorum figmenta. Dico ergo eam turbatam exclamasse, eo quod videret Samuelem suas incantationes prævenisse, et necdum vocatum se sistere: sua enim veneranda et angusta specie percipit Pythonissam; Saul tamen putabat eum exclamare, eo quod agnosceret ipsum esse Saulem, ac ab eo sibi de vita ob magiam melioret: unde jussit eam metum hunc

TU ES ENIM SAUL. — Quo iudicio id Pythonissa cognoverit incertum est. Abulensis putat Samuelem id ei indicasse.

13. DEOS VIDI ASCENDENTES DE TERRA. — «Deos,» id est «Deum (1),» Hebraice enim est *Elohim*, id est *Deum*, id est hominem quemdam divinum, puta Samuelem: hunc enim duntaxat vidit, ut patet ex seq. Fabulatur ergo R. Kimchi, dum ait illam duos vidisse (scilicet Moysen et Samuelem: sic et alii Rabbini docent cum Samuele ascendisse Moysen, qui in eodem carcere clausus morabatur; unde in libro *Jacob* sic dicitur: «Deos vidi as-

(1) Hebraice frequentissime venerandum hujus nominis plurale sanitur pro singulari.

cedentes de terra. Hinc habetur non fuisse solum Samuelem qui ascendit, sed duos fuisse, unum Samuelem, alterum Moysen, cui Samuel dixit: Forsitan ad iudicium vocor; veni ergo mecum, ut testificeris nullum esse verbum in lege scriptum, quod non servaverim.» Verum hic est Judaismus. Jam enim in morte sua Samuel ut ceteri homines iudicatus acceptaret suam sententiam, certusque erat de sua felicitate, sicut et alii Patres qui cum eo in limbo versabantur. Rursus in libro *Midas Samuel* dicitur: «Multi justi ascenderunt cum illo.»

15. QUARE INQUISTISTI ME UT SUSCITAREM? — id est, cur fuisi non causa, sed occasio ut suscitarem? nam propria causa, eaque efficax suscitationis Samuelis erat Deus. Porro Samuel ait se inquietatum a Saule, quia commotus fuit et iratus indignitate moti, quo Saul per magiam eum suscitare conabatur.

19. CRAS AUTEM TU ET FILII TUI MECUM ERITIS, — in altero seculo et vita, puta apud inferos, sed non in eadem inferni parte et loco, *g. d.* Tu et filii tui moriemini et apponemini ad mortuos, ac mecum eritis in loco statuque mortuorum, puta apud inferos, sed dispari sorte et receptaculo: ego enim in limbo sum, tu descendes ad gehennam: «Nec enim ibi Saul malus, ubi Jonathan bonus meruit recipi,» ait Beda. Et S. Augustinus, loco citato, ait Simplicius, *et mecum eris, ait, non ad æqualitatem felicitatis, sed ad parum conditionem mortis referatur, quod uterque homo fuerit, et uterque mori poterit, jamque mortuus mortem vivo prænuuntiabat.»*

21. INGRESSA EST ITAQUE MULIER. — Hinc probabiliter opinatur Abulensis Pythonissam non fuisse presentem eo loco et tempore, quo Saul cum Samuele loquebatur, eo quod nollet Saul ut quis eum eo loquentem audiret: volebat enim secreto eum eo agere, et secreta sua eum eo solo communicare. Recedente ergo Samuele, et finito ejus cum Saule colloquio, ingressa est Pythonissa ad locum in quo erat Saul.

ET POSUI ANIMAM MEAM IN MANU MEA, — id est exposui me periculo mortis, quasi maga suscitando Samuelem: sciebam enim Saulem omnes magos occidisse.

Vers. 15. Samuel indignus, non sicut ob suscitationis modum.

Vers. 19.

Mortem parentum Sauli non eandem statum post mortem.

Vers. 21. Saul cum Samuele loquebatur, non eandem locum, de Pythonissa quidam.

CAPUT VIGESIMUM NONUM.

SYNOPSIS CAPITIS.

Achis ducit eam Davidem ad praelium contra Saulem; sed sociis ejus Philistinis de Davidis fide dubitantibus, ideoque contradicentibus, eam domum remittit.

1. Congregata sunt ergo Philistinum universa agmina in Aphec (1); sed et Israel castrametatus est super fontem qui erat in Jezabel. 2. Et satrapæ quidem Philistinum incedebant in centuriis et millibus; sed et viri ejus erant in novissimo agmine cum Achis. 3. Dixeruntque principes Philistinum ad Achis: Quid sibi volunt Hebræi isti? Et ait Achis ad principes Philistinum: Num ignoratis David, qui fuit servus Saul regis Israel, et est apud me multis diebus, vel annis, et non inveni in eo quidquam, ex die qua transfugit ad me, usque ad diem hanc? 4. Irati sunt autem adversus eum principes Philistinum, et dixerunt ei: Revertatur vir iste, et sedeat in loco suo in quo constituiti eum, et non descendat nobiscum in praelium, ne fiat nobis adversarius, cum præliari cœperimus; quomodo enim aliter poterit placare dominum suum, nisi in capitibus nostris? 5. Nonne iste est David, cui cantabant in choris, dicentes: Percussit Saul in millibus suis, et David in decem millibus suis? 6. Vocavit ergo Achis David, et ait ei: Vivit Dominus, quia rectus es tu, et bonus in conspectu meo; et exitus tuus, et intratus tuus mecum est in castris; et non inveni in te quidquam mali, ex die qua venisti ad me, usque in diem hanc; sed satrapis non places. 7. Revertere ergo et vade in pace, et non offendas oculos satraparum Philistinum. 8. Dixitque David ad Achis: Quid enim feci, et quid invenisti in me servo tuo, a die qua fui in conspectu tuo usque in diem hanc, ut non veniam, et pugnem contra inimicos domini mei regis? 9. Respondens autem Achis, loentis est ad David: Scio quia bonus es tu in oculis meis, sicut Angelus Dei; sed principes Philistinorum dixerunt: Non ascendet nobiscum in praelium. 10. Igitur consurge mane tu, et servi domini tui qui venerunt tecum; et cum de nocte surrexeritis, et cœperit dilascere, pergit. 11. Surrexit itaque de nocte David ipse et viri ejus, ut proficiscerentur mane, et revertentur ad terram Philistinum. Philistinum autem ascenderunt in Jezabel.

Vers. 2 3. ET EST APUD ME MULTIS DIEBUS VEL ANNIS. — Hebraice, *jam diebus vel jam annis*, hoc est dies aliquot, imo vero annos aliquot. Unde Lyrannus, Pagninus et Novatores putant Davidem pluribus annis mansisse apud Achis. Favent Septuaginta, qui vertunt, *mansit apud nos dies*, plurimos scilicet, hic quippe secundus annus est. *Secundo*, Vatablus et R. David sic exponunt: *Fuit apud me multis diebus, id est quatuor mensibus, quibus æque mihi notus est, ac si plures annos apud me mansisset.* Tertio, Sanchez censet Achis hic esse mentitum, ad fidem faciendam Philisteis: idque probabile censet Abulensis et Tornielius. Quarto, planius Sallianus respondet Achis respexisse ad primam commorationem David, que ante annos sex apud ipsum inchoata fuerat, ut dictum est cap. xxvii, aut certe computasse finem anni elapsi quo ad se venerat David, et initium anni sequentis

(1) Aphec sita erat intra montes Thabor et Gelboe, in valle Jezabel.

flam de Davidis fide, et periculi metum quod subibat, si David in praelio ad suos Hebræos tergiverteret, cum iisque arma in Philisteos converteret, ut ante fecerat. Quare jubent illum e praelio recedere, et domum remitti. Fecit id Achis magno cum honore et laude Davidis æque ac ejus utilitate et commodo. David enim e praelio recedens persecutus est Amalecitas, eisque spolia quæ ex sua Siceleg rapuerat, abstulit cum opima ipsorum præda: quod si mansisset cum Achis, facere nequisset.

Vers. 9. SCIO QUIA BONUS ES TU IN OCVLIS MEIS, SICUT ANGELVS DEI, — g. d. Summe mihi gratus es, summe

michi places, imo veneror te « quasi Angelum Dei (1). » Est comparatio et phrasia Hebræa, qua utuntur cum quempiam valde laudare et extollere volunt. Sic Jacob, ut Esau fratrem sibi ob primogenituram ereptam infensum leniat, ei blanditur dicens: « Vidi faciem tuam quasi viderim vultum Dei, » Genes. xxxiii, 10. Et mulier Thecutis pro Absalone supplicans Davidi, ait: « Sicut Angelus Domini, sic est dominus meus rex, » II Reg. xiv, 4.

(1) Hæc vox *Angelus* sumitur pro *nuntius*, dicit D. Glaire scholæ Theologicæ Parisiensis professor.

CAPUT TRIGESIMUM.

SYNOPSIS CAPITIS.

Amalecites succedunt Siceleg et prædas abigunt; eos David cum suis insequitur, et comessantes cœdit spoliisque; mox spolia inter eos qui pugnaverant, et eos qui ad sarcinas manserant, æqualiter dividit, vers. 21, ac eorum partem ad alias Judææ urbes transmittit.

1. Cumque venissent David et viri ejus in Siceleg die tertia, Amalecites impetum fecerant ex parte australi in Siceleg, et percusserant eam igni. 2. Et captivas duxerant mulieres ex ea, a minimo usque ad magnum, et non interfecerant quemquam, sed secum duxerant, et pergebant itinere suo. 3. Cum ergo venissent David et viri ejus ad civitatem, et invenissent eam succensam igni, et uxores suas, et filios suos, et filias ductas esse captivas, 4. levaverunt David et populus qui erat cum eo voces suas, et planxerunt donec deficerent in eis lacrymæ. 5. Siquidem et duæ uxores David captivæ ductæ fuerant, Abihathonam Jezraelites, et Abigail uxor Nabal Carmeli. 6. Et contristatus est David valde; volebat enim eum populus lapidare, quia amara erat anima uniuscujusque viri super filiis suis et filiabus; confortatus est autem David in Domino Deo suo. 7. Et ait ad Abiathar sacerdotem filium Achimelech: Applica ad me ephod; et applicavit Abiathar ephod ad David, 8. et consuluit David Dominum, dicens: Persequar latroneulos hos, et comprehendam eos, an non? Dixitque ei Dominus: Persequere; absque dubio enim comprehendes eos et excuties prædam. 9. Abiit ergo David ipse, et sexcenti viri qui erant cum eo, et venerunt usque ad torrentem Besor, et lassissimi quidam substituerunt. 10. Persecutus est autem David ipse, et quadringenti viri; substituerunt enim ducenti, qui lassissimi transire non poterant torrentem Besor. 11. Et invenerunt virum Ægyptium in agro, et adduxerunt eum ad David, dederuntque ei panem ut comederet, et biberet aquam; 12. sed et fragmen massæ caricarum, et duas ligaturas uvæ passæ. Quæ cum comedisset, reversus est spiritus ejus, et rebocillatus est; non enim comederat panem, neque biberat aquam tribus diebus et tribus noctibus. 13. Vixit itaque ei David: Cujus es tu? vel unde? et quo pergis? Qui ait: Puer Ægyptius ego sum, servus viri Amalecitis; dereliquit autem me dominus meus, quia ægrotare cœpi nudistertius. 14. Siquidem nos erupimus ad australem plagam Cerethi, et contra Judam, et ad meridiem Caleb, et Siceleg succendimus igni. 15. Dixitque ei David: Potes me ducere ad cuneum istum? Qui ait: Jura mihi per Deum, quod non occidas me, et non tradas me in manus domini mei, et ego ducam te ad cuneum istum, et juravit ei David. 16. Qui cum duxisset eum, ecce illi ergo ducam te ad cuneum istum, et juravit ei David. 16. Qui cum duxisset eum, ecce illi discumbebant super faciem universæ terræ, comedentes et hibentes, et quasi festum cele-

Vers. 4. *Propheta dicitur per eum.*

brantes diem, pro cuncta præda et spoliis quæ ceperant de terra Philistiim, et de terra Iuda. 17. Et percussit eos David a vespera usque ad vesperam alterius diei, et non evasit ex eis quisquam, nisi quadringenti viri adolescentes, qui ascenderant camelos, et fugerant. 18. Eruiit ergo David omnia quæ tolerant Amalecitas, et duas uxores suas eruit. 19. Nec defuit quidquam a parvo usque ad magnum, tam de filiis quam de filiabus, et de spoliis, et quæcumque rapuerant, omnia reduxit David. 20. Et tulit universas greges et armenta, et minavit ante faciem suam, dixeruntque: Hæc est præda David. 21. Venit autem David ad ducentos viros qui lassii substerant, nec sequi potuerant David, et residere eos jusserat in torrente Besor; qui egressi sunt obviam David, et populo qui erat cum eo. Accedens autem David ad populum, salutavit eos pacifice. 22. Respondensque omnis vir pessimus et iniquus, de viris qui ierant cum David, dixit: Quia non venerunt nobiscum, non dabimus eis quidquam de præda quam eruinus; sed sufficit unicuique uxor sua et filii, quos cum acceperint, recedant. 23. Dixit autem David: Non sic facietis, fratres mei, de his quæ tradidit nobis Dominus, et custodivit nos, et dedit latrunculos qui errarent adversum nos in manus nostras. 24. Non audiet vos quisquam super sermone hoc; æqua enim pars erit descendentis ad prælium, et remanentis ad sarcinas, et similiter dividit. 25. Et factum est hoc ex die illa, et deinceps constitutum et prænitum, et quasi lex in Israel usque in diem hæc. 26. Venit ergo David in Siceleg, et misit dona de præda Senioribus Juda proximis suis, dicens: Accipite benedictionem de præda hostium Domini. 27. His qui erant in Bethel, et qui in Ramoth ad meridiem, et qui in Jether, 28. et qui in Aroer, et qui in Sephamoth, et qui in Esthamo, 29. et qui in Rachal, et qui in urbibus Jerameel, et qui in urbibus Ceni, 30. et qui in Arama, et qui in lacu Asan, et qui in Atach, 31. et qui in Hebron, et reliquis qui erant in his locis, in quibus commoratus fuerat David ipse, et viri ejus.

6. CONFORTATUS EST DAVID IN DOMINO DEO SCO. — id est resumpsit animum, fretus spe ac fiducia in Deum, ait Vatablus: injecti Deus hoc robur et hanc spem animo Davidis, ut, sperans se Amalecitas cæsurum, eos insequeretur, eisque prædam ex Siceleg abactam extorqueret. Quare David animum tam suum quam sociorum, ad eos insequendum exivit. Ubi ex hebræo veritas, confortatus se ipsum David in Domino suo, sperans scilicet in Dei ope se per illam hostes asscutivum et debellaturum. Ubi enim humana desunt præsidia, ad divina confugere oportet. Sapienter Seneca, epist. 88: «Ego, inquit, annum fastidii et felicem reddito bonis cogitationibus et animi magnitudine; qui nunquam major est quam ubi aliena sepositi; et fecit sibi pacem, nihil timendo; fecit sibi divitias, nihil concupiscentio.» Et inferius: «Quare ergo sapiens magnus est, quia magnum animum habet.»

7. APPLICA AD ME EPHOD. — Hebræice, *adduc ad me Ephod*, ut scilicet eo indutus, per illud ut Pontifex pro me consulat Deum, an Amalecitas persequi debeam, necne.

13. DERELIQUIT AUTEM ME DOMINUS MEUS, QUIA EGROTARE COEPI. — Tropologicè, Eucherius: «Quid est, ait, quod Ægyptius Amalecita puer in itinere lassatus residet, nisi quod amator presentis sæculi peccati sui nigredine operatus sepe ab eodem sæculo infirmus despectusque relinquitur, ut cum eo nequaquam currere valeat, sed fractus adver-

sitate perpescat? Hos ergo eligit Deus quos despiciit mundus, quia plerumque ipsa despectio hominem revocat ad semetipsum; is enim qui patrem reliquit, et partem substantiæ quam perciperat, prodige expendit, postquam esurire cepit, in se reversus dixit: Quam multi mercenarii patris mei abundant panibus! » Et pluribus interjectis: «Quem tamen David invenit, eique cibum et potum præbuit, quia manu fortis Dominus abjecta mundi non despiciit, et plerumque eos qui mundum sequi minime valentes in via remanent, ad amoris sui gratiam convertit, eisque verbi sui cibum porrigit, et quasi duces sibi in via dirigit, dum suos etiam prædicatores facit; dum enim Christum peccatorum cordibus inse-runt, quasi David super hostes ducunt, qui convivantes Amalecitas, velut David gladio feriunt, qui superbos quosque qui se in mundo desperaverunt, Domini virtute prosternunt.»

14. ERUPIMUS AD ASTERALEM FLAGAM CERETHI. — «Cerethi» erat certa Philistinorum regio sita ad meridiem, ex qua David collegit legiones fortissimas, inde dictas *Cerethim* et *Phelitim*, id est interfectores et liberatores, quas proinde deinceps secum semper habuit, quasi milites protoranos et regi corporis custodes, n. patet lib. II Reg. cap. xiv. Unde nonnulli censent ab hisse *Cerethim* ortos dictosque esse *Cretes* sive *Cretenses*, ac *Cretan* eorum insulam. Vide dicta *Sophon.* cap. II, vers. 3.

16. COMEDENTES ET BIBENTES. — Nota stratagema Davidis, quo cum paucis ex inopinato aggressus plurimos Amalecitas convivantes, omnes cecidit. Simili modo Abraham cum trecentis servis inse-cutus quatuor reges, qui ceperant Lot, noctu eos aggressus, dormientes occidit, Gen. xiv, 14. Sic Tomyris regina Scytharum simulans fugam, cum in castris suis mensas oppare instructas reliquis-set, sequentem Cyrum et Persas ac convivantes in mensis oppressit ad unum omnes, teste Justino.

24. ÆQUA ENIM PARS ERIT DESCENDENTIS AD PRÆLIUM, ET REMANENTIS AD SARCINAS, ET SIMILITER DIVIDENT, — quia æqualiter ad victoriam cooperati sunt; nisi enim ipsi sarcinas præliantium custodissent, præliantes non vicissent; sed metu per-dendi sarcinas timidius pugnassent, et terga hosti verterent. Hinc patet ducentos qui lassii resede-rant ad torrentem Besor, vers. 10, etiam sarcinas sudorem cum Davide ad prælium pergentium custodivisse. Si enim lassii duntaxat substitissent, hæc ratio in eis locum non habuisset. Ita Abulen-sis, Cajetanus et alii. Simili modo narrat Poly-bius, lib. X. Romanos prædam bello acquisitam non his solis qui prælio interfuerant, sed his quo-que qui castrorum præsidio relicti erant, qui

egroti, qui ministeria publica obibant, divisisse.

25. ET FACTUM EST HOC EX DIE ILLA, ET DEINCEPS CONSTITUTUM. — Pro *deinceps* Hebræice est *והיה* *mala*, id est supra. Unde Vatablus sic vertit, *fu-eruntque ab eo die et supra, et posuit illud in statutum et consuetudinem*, idque sic explicat, *q. d. id observatum fuerat ab initio mundi usque in eum diem, et David constituit ab eo die eam legem, que consuetudo servatur et hodie quoque in Israel.* Verum hanc legem a Davide, non ab Adamo cepisse significat Noster, Septuaginta et Chal-deus, qui *70 mala*, id est supra, interpretantur *deinceps*.

26. MISIT DONA DE PRÆDA SENIORIBUS JUDA. — Nota hic liberalitatem Davidis, quam illi injecti Deus, ut hæc munificentia sibi devinceret animos contribulium suorum, et ipsi eum in regem sibi proxi deligerent. Nam eodem die quo David præliando viciit Amalecitas, et spolia distribuit, Saul prælium cum Philisteis inivit, in eoque census occubuit, cui proinde mox in regno Judeæ successit David Dei consilio, ne Philistei victoriam prosequi totam Judeam vastarent et everterent; eis enim Deus opposuit Davidem in Juda dominan-tem.

CAPUT TRIGESIMUM PRIMUM.

SYNOPSIS CAPITIS.

Philistini ceciderunt Hebræos: unde Saul, ne in eorum manus incidat, gladio incumbens seipsum occidit. Moa, vers. 9. Philistini caput Saulis præcisum in Philistiniam mittunt, et arma in templo Astaroth, corpus vero in muro Bethsan suspendunt; sed illud inde auferunt viri Jabes Galaad, ac combustum sepelunt.

1. Philistiim autem pugnabant adversum Israel, et fugerunt viri Israel ante faciem Philistiim, et ceciderunt interfecti in monte Gelboe. 2. Irrueruntque Philistiim in Saul, et in filios ejus, et percusserunt Jonatham, et Abinadab, et Melchisua, filios Saul, 3. totumque pondus prælii versus est in Saul; et consecuti sunt eum viri sagittarii, et vulneratus est vehementer a sagittariis. 4. Dixitque Saul ad armigerum suum: Evagina gladium tuum, et percute me, ne forte veniant incircumcisi isti, et interficiant me, illudentes mihi. Et noluit armiger ejus; fuerat enim nimio terrore perterritus: arripit itaque Saul gladium, et irruit super eum. 5. Quod cum vidisset armiger ejus, videlicet quod mortuus esset Saul, irruit etiam ipse super gladium suum, et mortuus est cum eo. 6. Mortuus est ergo Saul, et tres filii ejus, et armiger illius, et universi viri ejus in die illa pariter. 7. Videntes autem viri Israel, qui erant trans vallem, et trans Jordanem, quod fugissent viri Israelita, et quod mortuus esset Saul, et filii ejus, reliquerunt civitates suas, et fugerunt; veneruntque Philistiim, et habitaverunt ibi. 8. Facta autem die altera, venerunt Philistiim ut spoliarent interfectos, et inveniunt Saul et tres filios ejus jacentes in monte Gelboe. 9. Et præciderunt caput Saul, et spoliaverunt eum armis, et miserunt in terram Philistinorum per circuitum, ut annuntiaretur in templo idolorum, et in populis. 10. Et posuerunt arma ejus in templo Astaroth, corpus vero ejus suspen-dunt in muro Bethsan. 11. Quod cum audissent habitatores Jabes Galaad, quæcumque fece-rant Philistiim Saul, 12. surrexerunt omnes viri fortissimi, et ambulaverunt tota nocte, et

Vers. 23.

Lat. divi-dendi spolia etiam custodien-tibus sar-cinas, cepit a Davide.

Vers. 26. David muntri-bus de-victis suis animos con-tribu-tum.

tulerunt cadaver Saul, et cadavera filiorum ejus, de muro Bethsan; veneruntque Jabes Galaad, et combusserunt ea ibi, 13. et tulerunt ossa eorum, et sepelierunt in nemore Jabes, et jejunaverunt septem diebus.

Ver. 2. Dei consilio filii Saul occiderunt in praesentia.

2. PERCUSSERUNT JONATHAN ET ABINADAB, ET MELCHISUA FILIOS SAUL. — Id Dei consilio factum, ut, omnibus filiis Saulis occisis, Davidi viam ad regnum complanaret et sterneret: nam Ishobeth quartus Saulis filius, domi desidens minus videbatur bellicosus, et regno tot bellis implicito indigneus.

Ver. 4. Saul seipsum occidit.

4. ET IRRUIT SUPER EUM. — Vatablus, *irruit in eum*, eum in pectus adigendo. Hinc patet Saulem seipsum occidisse. Negat hoc Josephus et R. Levi dicentes Saulem conatum quidem se occidere, sed non perfecisse, sive quod lorica armatus esset, sive quod gladium non satis firmasset; occisum ergo esse ab illo Amalectis qui nullum mortis Saulis Davidi attulit, dixitque se Saulem occidisse, de quo lib. II, cap. 1. Verum haec sunt fabulae in honorem Saulis, et gentis Judaicae a Josepho Judaeo confictae. Clare enim Hebraea, Septuaginta, Chaldaea et Latina hoc vers. 4 et 5, aiunt Saulem irruendo in gladium mortuum fuisse, ac proinde arripserunt id videntem, se quoque simili modo interemissee. Ita omnes Interpretes, quin et caeteri Rabbinii; unde R. Radak, pag. 46 in *Psal.* VII, vers. 16, «Lacum aperuit et effudit eum, et incidit in foveam quam fecit»; sic explicat: «Prophetas David, ait, moriturum Saulem in gladio suo.» Justum fuit hoc Dei judicium, ut Saul gladium quem injuste strinxerat in Davidem, converteret in seipsum, ut fecit Nero eodem anno, quo SS. Petrum et Paulum occiderat, imo eodem mense Junio recurrente occidens seipsum. «Gladio, inquit Hugo, quo Amalectis contra praecipitum Domini pepererat cap. xv, merito seipsum occidit; si qui potestate pro communi utilitate accepta, aut non utitur, aut abutitur suo se nimium gladio confodit, quo ab hoste defendi debuerat, hostem potius juvat.» Unde et coram Amalectis cui pepererat, occidit se, et Amalectis ipsi diadema abstulit, tulitque ad Davidem, ut dicitur cap. seq. vers. 13. Ita tropologicae in hora mortis passiones et vitia, quae in vita occidere et mortificare negligis, te affligent, tibi que decus, pacem vitamque praesentem et aeternam auferent; hi enim sunt nostri Amalectis.

Quaerens, an Saul peccarit se occidendo? Negant, imo Saulem ab animi magnitudine, mortisque contemptu, laudant Josephus et Rabbinii, quibus favet Lyranus. Hinc R. Isaac Saulem vocat justum: «Saul, inquit, David et Salomon justo regnarunt.» Sic Cato se occidit, ne victus in manus Julii Caesaris veniret, eique fieri supplex cogere, quem idcirco laudat Seneca, lib. *De Divina Providentia*: «Licet, ait, omnia in unius conditionem concesserint, custodiantur legionibus terre, classibus maria, et Caesarianus portas miles ob-

sideat, Cato qua exeat habet. Una manus laetam nostram libertatem faciet. Ferrum istud etiam civili bello purum et innoxium bonas tandem ac nobiles edet operas. Libertatem quam patriam non potuit dare, Cato dabit. Aggredere animo divi meditata opus, eripe te rebus humanis.» Vide eundem, *epist.* 71, ubi inter caetera ait: «Ille vir magnus est, qui mortem sibi non tantum imperavit, sed invenit.» Quin et ipse Julius Caesar, accepto nuntio de Catonis morte, fertur dixisse: «Invidio, Cato, gloriae tuae, nam et tu invidisti meae, ne inter mea praecelra facinora numeraretur et illud me Catonem servasse.» Sic Brutus et Cassius caesores Julii Caesaris victi ab Augusto Julii nepote, mucrone in viscera adacto morte spontanea redemerunt ignominiam, quam sibi a victore irrogandam praevidebant.

Verum hanc sententiam damnat fides orthodoxa, quin et melioris notae Philosophi, ut Plato in *Phaedone*, Aristoteles, libro *V Ethicor.* cap. ult. Vide Lactantium, lib. III, cap. xviii, et lib. VI, cap. xi. Ratio est, quia homo non est dominus vitae suae, sed Deus; ergo illam sibi, imo Deo eripere nequit. *Secundo*, quia Deus animam et vitam nobis dedit in custodiam, ut ejus usura ad Dei obsequium et laudem utamur. *Tertio*, quia Deus cuique statuit diem et modum tam nascendi, quam moriendi; ergo illum accelerare vel praeterire non licet. Nam ipse solus vitae et necis potestatem habet. *Sapient.* cap. xvi. Ratio est, quia Deus solus nobis vitam donavit, quasi ingens et summum donum quod nulla industria comparare sibi potuit homo, nulloque modo ab ipsis consensu pendet. Quare noluit Deus ut ipsa esset in hominis potestate et arbitrio, uti sunt res inferiores, sed illius jus et dominium ipse sibi reservavit. *Quarto*, quia quinto Decalogi precepto: «Non occides,» tam, imo magis videtur ne quis occidat seipsum, quam alium. *Quinto*, quia occidens se facit injuriam Republicae; nam illa invita, velut quoddam ipsius membrum abscidit. Peccat ergo contra justitiam, si non commutativam, certe le galem. Vide S. Augustinum, lib. *I De Civitate*, a capite xvii usque ad caput xxviii. Audi eum, cap. xxvi: «Hoc dicimus, hoc asserimus, hoc modis omnibus approbamus neminem spontaneam mortem sibi inferre debere velut fugiendo molestias temporales, ne incidat in perpetuas. Neminem propter aliena peccata, ne hoc ipse incipiat habere gravissimum proprium, quom non pollebat alienum. Neminem propter sua peccata praeterita propter quae magis hac vita opus est, ut possint positivum sanari. Neminem velut desiderio vitae meliori, quae post mortem speratur, quia res sua mortis, melior post mortem vita non suscipit.»

Quin et Cicero, *Tuscul.* cap. 1: «Vetat, ait, dominans ille in nobis Deus injussa hinc nos suo demigrare.» Et Plato in *Phaedone*: «Nefas esse, dicit, hominem sibi nec manus afferre, nec aliter trahi Deum si id fiat, quam dominum si quod se mancipiorum occiderit.» Aliisque multis in locis ait «emigrare ex hac vita nulli hominum licere injussa Dei. Sumus enim hic omnes velut in acie, loco unicuique suo ab Imperatore Deo assignato; majorique supplicio afficiendum desertorem vitae, quam desertorem militiae.»

Porro quod Saul, Cato et similes se occiderint ad vitandam servitutem vel infamiam, indicium fuit animi non fortis et magni, sed mollis, pusillanimitatis, non valentis sustinere illusiones Philistinorum. Id ipsum ex facto Catonis evincit S. Augustinus, lib. *I De Civitate*, cap. xxvii: «Amici quos, inquit, etiam docti quidam viri, qui hoc fieri prudentius dissuadebant, imbecillioris quam fortioris animi facinus esse consenserunt, quo demonstraretur non honestas turpia praevens, sed infirmitas adversa non sustinens. Hoc et ipse Cato in suo charissimo filio judicavit. Nam si turpe erat sub victoria Caesaris vivere, cur auctor hujus turpitudinis pater filio fuit, quem de Caesaris benignitate omnia sperare praecipit? cur non et illam servituti cogit ad mortem?»

Neque dici potest, inquit Serarius, id Saulem fecisse, ne dedecore Deus afficeretur. Nam ait: «Ne infirmitatem me illudentes mihi,» neque illum in Deum dedecus redundare poterat, si divinorum praecipitorum contemptor a Deo puniretur, hostiumque ludibriis dederetur. Adde quod Saul tanta vi et celeritate mortem sibi consciverit, ut penitentiae tempus habuisse non videatur. Denique ignominiam Philistinorum non evasit Saul; nam mortuo ejus cadaveri illuserunt, ut patet vers. 9 et 10; imo caput Saulis praecisum in templo Dagon, quasi anathema suspenderit et obtulerunt, ut dicitur *I Paralip.* cap. x, vers. 40. Quaerens, an Saul sit damnatus? Hebraei et Lyranus negant, censentque eum penituisse et esse salvatum. Verum alii passim damnatum asserunt, ac nominatim Eucherius, Beda, Rupertus, Abulensis, Dionysius, Cajetanus, Brugensis, Serarius, Sallanus, Sanchez hic, et S. Bernardus, sermone 26 in *Canticis*; S. Brigitta, libro *V Revelationum*, interrog. 13, ad *Quest.* 1; S. Augustinus, lib. II, ad *Simpl.*, *Quest.* II; Pinetia, lib. VIII, *De Rebus Solomon.* cap. 1, num. 8.

Ratio est, quia mortuus est in peccato magiae, qua paulo ante conflictum Pythonissam consuluerat, imo in flagranti delicto quo seipsum occidit, ut penitendi nec animus, nec tempus haberet. Quare cum Achitophel et Juda damnatus videtur. Secus est de Jonathan, qui per omnem vitam praedare se gessit, pugnando pro Israelitis et Davidem contra Saulem tuendo, ac mortuus est in actu meritorio, preliando scilicet pro patria; unde spoliatus vita et regno terreno, vide-

tur adeptus caeleste et aeternum: quare ipse salvatus videtur, et ad limbum Patrum in sinum Abraham descendisse. Ita S. Augustinus, Beda, Rabanus, Lyranus, Sallanus et alii.

Haec omnia confirmantur ex *I Paralip.* x, 43, ubi dicitur: «Mortuus est ergo Saul propter iniquitates suas» (Hebraea et Septuaginta, in *iniquitatibus suis*), eo quod praevicatoris sit mandatum Domini, quod praeeperat, et non custodierit illud; sed insuper etiam Pythonissam consuluerit, nec speraverit in Domino propter quod interfecit eum, et transtulit regnum ejus ad David filium Isai.»

Unde liquet Saulem maxime occisum fuisse, eo quod per Pythonissam demoneum consulisset, ideoque mortem ei accelerasse Deum, qui si id non fecisset, diutius victurus erat. Sic Deus mortem acceleravit Ochosis regi agrotanti, quo de sanitate sua consulisset Beelzebub deam Accaron, *IV Reg.* cap. 1. Denique mortuus est Saul biennio post Samuelem, ait Clemens Alexandrinus, Beda, Josephus, Abulensis, Sallanus et alii, ut dixi cap. xxv, 1. Pius et felix exiit initio regni, sed impius et infelix in exitu; ut posteris esset in exemplum et speculum, quod omnes, sed praesertim reges et principes crebro intuerentur. Quare de Saule dicit quod cecitit Virgilius de Priamo, capta Troja, a Neoptolemo occiso:

Hic finis Priami filorum: hic exitus illam Sorte talem, Trajan incensam et polypsa videntem Pergama, tot quotam populis, terrisque superbum Regnatorem Asia; jacet ingens litore truncus, Aulicumque humeris caput, et sine nomine corpus.

3. QUOD CUM VIDISSET ARMIGER EJUS. — Fabulatur Hebraei armigerum hunc Saulis fuisse Doeg Idumaeanum, de quo cap. xxii, 18.

11. QUOD CUM ADISSERT HABITATORES JABES GALAAD, etc., TULERUNT CADAVER SAUL. — Hoc fecerunt Sauli gratitudinis ergo: Saul enim eos liberarat a Naas rege Ammon, cap. xi, vers. 1. Unde et juxta numerum dierum iudicium inter ipsos et Naas initarum, jejunarunt, puta septem diebus.

ET COMBUSERUNT EA. — Hebraei enim regum suorum cadavera comburebant, ne, dum pompa funeris regii multis diebus paratur, illa insepulta terra putrescerent, et a vermicibus corroderent; quod fetidum et horridum videbatur. Hic ergo ea de causa cadaver Saulis ante triduum occisi, ideoque factentis, combusserunt, ac deinde ossa reliqua in nemore sepelierunt. Sic cadaver Asa regis cum aromatibus combusserunt. Sic cadaver Aza regis cum aromatibus delicti quo seipsum occidit, ut penitendi nec animus, nec tempus haberet. Quare cum Achitophel et Juda damnatus videtur. Secus est de Jonathan, qui per omnem vitam praedare se gessit, pugnando pro Israelitis et Davidem contra Saulem tuendo, ac mortuus est in actu meritorio, preliando scilicet pro patria; unde spoliatus vita et regno terreno, vide-

Ingentem struxere pyram, cui frontibus atris Intextum latera, et ferale ante expressus Constituant, decorantque super fulgentibus armis.

Et inferius :

Aversi teneri facem, congesta cremantur
Thura dona, dapes, fuso crateres olivo.
Postquam colapsi cineres et flamma quiescit,
Reliquias vino, et bibulam lavere favillam;
Ossaque lecta cado textit Choroneus abeco.

Idem fecere Græci. Unde Lucianus, dialog. De
Luctu : « Græcus, inquit, exurit, Persa defodit. »
Et Silius Italicus, lib. XIII :

Cecropidis ob patriam Mavertis sorte pereptis,
Decrevit simul communibus urere flammis.

Idem secuti sunt Romani. Audi Servium in lib.
III *Eneid.* : « Romani contra faciebant combu-
rentes cadavera, ut statim anima in generalita-
tem, id est, in suam rediret naturam. » Respexit
huc Ovidius lib. X *Trist.*, eleg. 4 :

Spiritus hic vacuus prius extenuandus in auras
Ibit, et in tepido deseret ossa rogo :
Quam subeant animo meritorum obliviam nostro, etc.

Et Silius Italicus, lib. X in *funere Pauli* :

Hec Lybys : Atque recens crepitantibus undique flammis,
Albercas anima exultans evasis in auras.

Causam dat Quintilianus, *Declamat.* X : « Vete-
res, inquit, senserunt corpus in morte resolvi ;
animam vero flammæ vigoris impetum perenni-
tatemque non ex nostro igne sumentem, sed quo
sidera volant, et quo sacri torquentur axes inde
venire, unde omnium rerum auctorem parentem-

que spiritum ducimus, nec interire, nec sive
nec ullo mortalitatis affici fato ; sed quoties hu-
mani pectoris carcerem effregerit, et exonerata
membris mortalibus levi se igne lustraverit, pe-
tere sedes inter astra. »

Rursum, Servius in libro XI *Æneid.* : « Heracli-
tus, ait, qui omnia vult ex igne constare, dicit
debere corpora in ignem resolvi ; Thales vero,
qui confirmat omnia ex humore procreari, dicit
obruenda corpora, ut possint humore resolvi. »
Censebant ergo illi ideo cadaver esse combu-
rendum, ut anima hoc modo a corporis sordibus
purgaretur, et ad igneam suam naturam rediret.

13. ET JEJUNAVERUNT SEPTEM DIEBUS, — non tantum
ob dolorem et luctum, sed etiam ut Saulis anime
suffragarentur ; nesciebant enim ipsum se occi-
disse, et mortuum in peccato mortali, sed hunc
pieque de ejus salute sperabant. Ita Beda, qui et
addit : « Hoc etiam modo pium Christianorum
genus dellet eos qui, repugnantes demonibus,
labuntur in sæculo, quod est lubricum ; Gelboe
enim montes interpretantur lubrici montes. » Vide
Bellarminum, lib. I *De Purgatorio*, cap. II.

Quoad Synchronismum historie profane, sub
Samuele et Saule regnavit Athenis Codrus, qui
ex oraculo audiens Athenienses in prælio fore
victores, si ipse in eo occumberet, pro patria se
morti ædique obtulit, itaque victoriam et imperi-
um sua morte sancivit ; tunc quoque desit reg-
num Sicionium et Mycenæum, cepitque Corin-
thium, ita Eusebius in *Chrono.*

COMMENTARIA

IN

LIBRUM SECUNDUM SAMUELIS

SIVE

REGUM.

Liber primus descripsit gesta Samuelis et Sau-
lis regis ; hic vero secundus describit gesta Davi-
dis regis. Occasus enim Saulis fuit ortus Davidis.

Eodem enim die, quo occidit saul, exortus est
David, quasi novus sol oriens israeli, qui proinde
mox Sauli in regno Judæ successit.

CAPUT PRIMUM.

SYNOPSIS CAPITIS.

David Saulis mortem, occiso nuntio qui eum se occidisse dicebat, ulciscitur ; mox, vers. 17, cum toto
Israele solemnè pompa et carmine funebri ejus mortem luget.

1. Factum est autem, postquam mortuus est Saul, ut David reverteretur a cæde Amalec,
et maneret in Siceleg duos dies. 2. In die autem tertia, apparuit homo veniens de castris
Saul, veste conscissa, et pulvere conspersus caput ; et ut venit ad David, cecidit super faciem
suam, et adoravit. 3. Dixitque ad eum David : Unde venis ? Qui ait ad eum : De castris Israel
fugi. 4. Et dixit ad eum David : Quod est verbum quod factum est, indica mihi. Qui ait :
Fugit populus ex prælio, et multi corruentes e populo mortui sunt ; sed et Saul et Jonathas
filius ejus interierunt. 5. Dixitque David ad adolescentem qui nuntiabat ei : Unde scis quia
mortuus est Saul, et Jonathas filius ejus ? 6. Et ait adolescens qui nuntiabat ei : Casu veni in
montem Gelboe, et Saul incubebat super hastam suam ; porro currus et equites appropin-
quabant ei, 7. et convexus post tergum suum, vidensque me vocavit. Cui cum respondiissem :
Adsum, 8. dixit mihi : Quisnam es tu ? Et aio ad eum : Amalecites ego sum. 9. Et locutus est
mihi : Sta super me, et interfice me, quoniam tenent me angustia, et adhuc tota anima mea
in me est. 10. Stansque super eum, occidi illum ; sciebam enim quod vivere non poterat
post ruinam ; et tuli diadema quod erat in capite ejus, et armillam de brachio illius, et attuli
ad te dominum meum huc. 11. Apprehendens autem David vestimenta sua scidit, omnesque
viri qui erant cum eo ; 12. et planxerunt, et flevērunt, et jejunaverunt usque ad vesperam
super Saul, et super Jonatham filium ejus, et super populum Domini, et super domum Israel,
eo quod corruissent gladio. 13. Dixitque David ad juvenem qui nuntiaverat ei : Unde es tu ?
Qui respondit : Filius hominis advenæ Amalecitarum ego sum. 14. Et ait ad eum David : Quare
non timuisti mittere manum tuam ut occideres christum Domini ? 15. Vocansque David unum
de pueris suis, ait : Accedens irruere in eum. Qui percussit illum, et mortuus est. 16. Et ait ad